

Salamon Árpád linómetszete, X3, Op. 47 (2009), 85×87

SELCEXPRESS Schweizerischer Exlibris Club Nr. 87. Maerz 2012. A 103 éves H. Erni két elementáris grafikáját mutatja be A. Aeberhard, a tulajdonos. A művész plakátjairól könyv jelent meg, amely megrendelhető.

Irodalom és ex libris-művészet összekapcsolódását tükrözi két írás is, az egyik a 200 esztendeje született Ch. Dickens, a másik a 100 esztendeje elhunyt K. May munkássága nyomán.

A természet védelmére hívják fel a figyelmet a XX. századi atomkatasztrófákat megjelenítő kisgrafikák, és ironikus éllel W. Wissing kisgrafikái, az állatok világáról.

Tillfried Cetrnjsek ezúttal is a földgömbök ábrázolásával foglalkozik, e tanulmányában a XVIII-XX. századi kisgrafikákból szemelget. Közte megemlítve két magyar vonatkozású alkotás is: Pálffy II. Lipót ex librise és Drahos István műve, amelyet Réthy Istvánnak készített.

Nemes Török János rézkarca, C3, Op. 45 (1939), 90×62

KÖNYVESPOLC

PROTESTÁNS KÖNYVJEGYEK

A XIX-XX. század fordulóján vált önálló gyűjtési területté az ex libris, mint megkülönböztetett grafikai műfaj. A kezdeti mindent gyűjtő gyakorlatot rövid időn belül felváltotta a tematikus-gyűjtés kialakulása. A gazdag képi világból nagyon könnyen lehetett egyénre szabott tematikus csoportokat kialakítani. Néhányat példaképpen kiemelünk ebből a korszakból: régi magyar vagy nemzetközi ex librisek, címeres, vagy csak könyvtáraknak, iskoláknak készült könyvjegyek, stb. Ezek többségükben könyvekből kiáztatva kerültek a gyűjtők kezébe.

VITÉZ FERENC

PROTESTÁNS KÖNYVJEGYEK

TISZÁNTÚLI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET – DEBRECEN, 2011.

a borítón Fery Antal fametszete, X2, Op. 1852 (1987), 110×80

A XX. század harmincas éveitől azonban bővült e kör, mert megjelentek a portrés, az irodalmi vonatkozású, majd híres épületeket bemutató, sőt foglalkozásokra utaló lapok is. A második világháború után megújuló ex libris gyűjtőélet további tematikus gyűjtésre adott lehetőséget és kedvet. Sok gyűjtő élt és él is ezzel a lehetőséggel a mai napig. Természetes következmény az lett, hogy egymást követték a tematikus kiállítások szerte az országban. Így például Debrecenben 1974-től nyolc alkalommal került sor a „Virág az ex librisen” című kiállítás megrendezésére dr. Semsey Andor gyűjteményéből, melyhez szép katalógusok is készültek az *Alföldi nyomda* jóvoltából. További tematikus anyagok a teljesség igénye nélkül: orvosi, turisztikai, zenei, irodalmi, Szent Györgyöt ábrázoló ex librisek stb.

Két alkalommal protestáns vonatkozású ex librisek is bemutatásra kerültek. Debrecenben a Református Kollégium Könyvtárában Nagy Dezső gyűjteményéből mintegy félszáz

Szilágyi Imre linómetszete, X3, Op. 749 (1997), 135×95

lap került a tárlókba Bottyán János protestáns vonatkozású éremgyűjteményével együtt. A másik bemutatón *Lenkey István* 100 lapja került a táblókra a kecskeméti Egyházmegyei Könyvtárban 1975-ben (lásd *Reformátusok Lapja* 1975. június 22.). Ez a két bemutató már előrevetítette annak lehetőségét, hogy e témával foglalkozni kellene és érdemes is lenne. Az idő most érkezett el a Kálvin évek (2009-2014) alkalmából, s ezt a pillanatot ragadta meg a jól ismert *ex libris* propagáló és arról sokat és sokféle szempontból publikáló Vitéz Ferenc.

A *Protestáns könyvjegyek* című kiadványban némi teológiai alapvetés után Kálvin János ábrázolások (szobrok, festmények, érmek, grafikák) értékeléséhez és kiemelten az *ex libris* és kisgrafikák megjelenítéséről nyújtott ismeretekkel kívánja gazdagítani ismereteinket. Feltárja a Kálvin ikonográfiával kapcsolatos ismereteket. Vizsgálja a fizikai portrémáson túllépő szellemi hatásokat. Azonban figyelme nem csupán a Kálvin portréábrázolásokra fókuszál, hanem keresi és kutatja a „kálvini vonások” szimbolikus megjelenítésének üzenetét is.

Vitéz Ferenc munkája több mint 50 oldalon foglalkozik az *ex libris*ekkel és a kisgrafikákkal. A könyvjegyek történetéről, osztályozásának szempontjairól és a protestáns lapok tematikai jellegéről kitűnő összefoglalást ad (54-70. oldalak). Itt öt-pontos és ezen belül szintén öt alpontos vázlatot ad az elemző munkájáról. Ezek a szempontok a gyűjtőket is segíthetik az itt terjedelmi okok miatt nem elemzett alkotások jobb és teljesebb megértéséhez.

A 71. oldaltól „*Elemzések*” következnek. Több mint 40, képből is bemutatott lap mellett szövegközbe iktatva több *ex libris* elemzését olvashatjuk, melyekről saját szempontjai alapján tárja fel a protestáns szellemi vonatkozásokat és azt a tárgyi és tematikai rokonságot, mely a magyarországi (vagy úgy is mondhatjuk, hogy kárpát-medencei) kálvinizmussal összekap-

csolja e miniatűr alkotásokat. Közben feltárul a könyvjegy-tulajdonos kapcsolata a megjelenített témával, a kompozícióba emelt motívumokkal, portréval.

Összefoglalás, záró és kiegészítő megjegyzések, alapos, a téma továbbgondolására indító jegyzetanyag, valamint nagyon bőséges irodalomjegyzék zárja a kötetet.

Néhány apró észrevétel:

Az Ajtósi Dürer Céh nem 1934-ben alakult meg, hanem 1935. október 29-én, addig mint vasárnapi fehérszital melletti baráti kör élte életét a debreceni Bunda étterem különtermében.

Bottyán János nem a Református Élet szerkesztője volt, hanem a Református Egyház című hivatalos lapé (74. oldal).

A 91. oldalon lévő Szilágyi Imre készíttette metszeten a felsőnyárádi református templom tornya – 1793-ban épült, de a mai formáját 1926-ban nyerte el – látható.

A 95. lapon bemutatott Vén Zoltán rézkarcán nem a Lenkey család címere látható a vizsolyi református templom képe mellett, hanem a Károli Biblia címlapképe.

A 96. oldalon Lenkeyné Semsey Klára könyvén – Józsa János rézkarca – a virágos ág a debreceni reformáció megerősödésének a legendájára utaló *ördögcérna*, azaz *Lycium halimifolium* látható.

A 97. oldalon Kékesi László linómetszetére tévesen került Lenkey Károly (1803-1874) portréja a negyvennyolcas huszárszázados Lenkey Jánosé (1807-1850) helyett.

A 98. oldalon Péczeli József portréja mellett a mai putnoki református templom tornya – épült 1789-ben – látható, utalás Péczeli putnoki születésére.

A 99. oldalon a Vén Zoltán rézkarcán Tompa Mihály portréja mellett a keleméri református templom és a mai Tompa Emlékház épülete szerepel. Tompa Mihály 1849-1851 között volt Keleméren református lelképásztor.

Vitéz Ferenc: *Protestáns könyvjegyek* (Debrecen, 2011. 128 p.) című munkája olyan területen gazdagítja a hazai kisgrafikai szakirodalmat, mely látszólag idegen a gyűjtőktől, azonban gyűjteményükben sok értékes darabot őriznek e témájú alkotásokból. A köszönet szava és a fáradozásának elismerése illeti a Szerzőt és talán javasolhatjuk, hogy további elemző munkájával újabb és újabb alkotások megismertetésével segítse a hazai gyűjtők tevékenységét.

Imolay Lenkey István

Petry Béla grafikája (1985), 76×74